

Rakka Göçünün Beydili-Barak Türkmenleri Üzerindeki Kültürel Yansımaları

Cultural Reflections of the Raqqa Migration on the Beydili-Barak Turkmens

ÖZET

Barak kültürünün kökleri göçebe Türkmen yaşam tarzına, İslam öncesi Türk geleneklerine, İslami etkilere, Osmanlı İmparatorluğu ile etkileşimlere, onun idari sistemine ve yaşadıkları bölgelerin coğrafi ve ekonomik koşullarına dayanmaktadır. Günümüz Barak aşiretlerinin ana kökeni, aralarında Beydili aşiretinin en önde geldiği Halep Türkmenlerine dayanmaktadır. Sonuç olarak, Barak Türkmenleri, tarihsel olarak Halep Türkmen bölgesi olarak bilinen bölgede önemli bir rol oynayan ve bugün Barak bölgesi olarak anılan yerde varlığını sürdüren Beydili aşiretinin anıları ve deneyimleriyle şekillenmiştir.

Barak kültürünü oluşturan unsurlar sadece Türk gelenekleri veya yaşadıkları tarihi göçlerle sınırlı değildir; aynı zamanda Arap, Kürt ve diğer komşu Türkmen topluluklarıyla dinamik etkileşimleri de içerir. Barak kültürü, tarihsel derinliği, sözlü edebiyatı, türküleri, ağıtları, halk oyunları, halıları, gelenekleri ve sosyal örgütlenmesiyle öne çıkan zengin ve anlamlı bir Anadolu Türkmen mirasını temsil etmektedir. Bu makale, Barak kültürünü ve Beydili aşiretinin etkisini tarihsel ve sosyolojik merceklerden inceleyerek göçebelikten yerleşik hayata geçiş, gelenek ve modernlik arasındaki gerilim ve kültürel kimliğin sürekliliği gibi temaları ele almaktadır.

Anahtar Kelime: Barak, Oğuz, Beydili boyu, Rakka Göçü, Dedemoğlu

Abstract

Barak culture is rooted in the nomadic Turkmen lifestyle, pre-Islamic Turkic traditions, Islamic influences, interactions with the Ottoman Empire, its administrative system, and the geographical and economic conditions of the regions in which they lived. The primary origin of today's Barak tribes lies in the Aleppo Turkmens, among whom the Beydili tribe has been the most prominent. As a result, the Barak Turkmens were shaped by the memories and experiences of the Beydili tribe, which played a significant role in the region historically known as the Aleppo Turkmen area, and still maintains its presence in what is now referred to as the Barak region.

What constitutes Barak culture is not limited to Turkic traditions or the historical migrations they experienced; it also involves dynamic interactions with Arab, Kurdish, and other neighboring Turkmen communities. Barak culture represents a rich and meaningful Anatolian Turkmen heritage, distinguished by its historical depth, oral literature, folk songs, laments, folk dances, carpets, customs, and social organization. This article examines Barak culture and the influence of the Beydili tribe through historical and sociological lenses, addressing themes such as the transition from nomadism to settled life, the tension between tradition and modernity, and the continuity of cultural identity.

Keyword: Barak, Oghuz, Beydili tribe, Raqqa Migration, Dedemoglu

GİRİŞ

Barak, hem anlamı hem de mensup olduğu boy itibarıyla birçok tartışmayı da beraberinde getiren aşiretlerden bir tanesidir. Barak adının nereden geldiği ve anlamı hakkındaki ilk bilgilerden biri Kaşgarlı Mahmut'un Divân-ü Lügati't-Türk adlı eserinde yer alır. Bu eserde, barak sözcüğünün anlamı “çok tüylü köpek”; “baraklık kişi/er” tamlaması da “barak soyundan köpeği olan kişi” anlamıyla kaydedilmiştir (Kaşgarlı Mahmut, 2005: 51, 171). Bir av köpeği cinsi dışında; “tüylü çuha, kebe, kepenek, kılcar, ağaçlara sarılan büyük asma” gibi çeşitli anlamlara da gelmektedir. Lehçe-i Osmanî’de ise “tüylü, soy bir at”, “bir nev’i av köpeği”, “atar veya Sibir köpeği” anlamlarıyla anılmaktadır. Etimolojik olarak barak sözcüğü genel olarak Kaşgarlı Mahmut’u referans alarak uzun tüylü köpek; bazen de daha genel olarak diğer hayvanlar, kilimler vb. şeyler için de “tüylü, uzun kıllı” manalarında kullanılmıştır. Barak kelimesinin Altaylarda efsane kahramanlardan geldiği hakkında da rivayetler mevcuttur (Yıldız, 2012: 148; Şahin, 2022: 56).

Derya Gürtaş Dündar ¹
Ertuğrul Erdal Kaya ²
Mustafa Aslan ³

How to Cite This Article

Gürtaş Dündar, D., Kaya, E. E. & Aslan, M. (2025). “Rakka Göçünün Beydili-Barak Türkmenleri Üzerindeki Kültürel Yansımaları” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:8; pp:1366-1378. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16936099>

Arrival: 27 May 2025

Published: 25 August 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye. Orcid:0000-0002-4432-646

² Badıllı Beydili Dernekler Birliği Genel Başkanı

³ Gaziantep Beydili Barak Federasyonu Genel Başkanı

Barak ismini “çok tüylü bir köpek” olarak kabul eden görüşün temeli, Divân-ü Lügati’t-Türk’te bir efsaneye dayanır. Bu efsaneye göre: “Türk inançlarına göre akbaba, yaşlandığı zaman iki yumurta yumurtlar; onların üstüne kuluçkaya yatar. Bu yumurtaların birinden Barak adı verilen köpek doğar. Bu, en hızlı koşan ve avda en güvenilir köpektir. Diğer yumurtadan çıkan akbaba yavrusu ise akbabanın son yavrusudur.” (Kaşgarlı Mahmut, 2005: 171). Akbabanın ölmeden önce son iki yumurtasının birinden Barak adlı köpeğin doğması mevzuu açısından, Divân-ü Lügati’t-Türk’ün verdiği anlam değerlendirildiğinde ölüm-doğum dengesi görülmektedir. Bu açıdan da “Barak” adının ölüm ve doğumla ilişkili olması muhtemeldir (Dağı, 2020: 26; Kum, 1963: 27).

Barak kelimesinin etimolojik kökeni Yörük-Türkmen bakış açısından değerlendirildiğinde Barak kelimesinin anlamlarından olan “tüylü çuha, kebe, kepenek, kılcar” gibi kelimelerden özellikle kebe ve tüylü çuhanın Yörük-Türkmen obalarında çokça bilinen bir dış giyimi temsil ettiği söylenebilir. Uzun tüylü çuhalara Barak denirken, diğer yandan palto yerine askerlere giydirilen kaputun eski adı kebenin uzun tüylüsüne “Barak” adı verilmiştir. Bu bağlamda, “kebenli, kepenekli” isimleri buradan türemiştir. Bu nedenle kepenekli, çuhalı anlamına gelen “Baraklı” sıfatı zamanla oba ismine dönüşmüştür. Eski Türk boylarında kahramanlar, genellikle hayvan isimleri ile özdeşleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında ise, sürüsü çok fazla olan Yörük-Türkmen obalarından biri olan Barakların “sürüyü iyi koruyan seçkin bir köpek” adı ile atfedilmiş olması da muhtemeldir. Güneydoğu’daki bir kısım Barak obaları için “İt-Barak” adlandırmasının bu ikinci anlamdan etkilendiği söylenebilir (Yıldız, 2012: 148). Bunların dışında, Barak kelimesinin cesaret ve kahramanlık timsali olan kurt başı anlamını taşıdığı ve Barakların iskânın bayraktarı oldukları için “Bayraktar” kelimesinin zamanla değişikliğe uğrayarak “Barak” şekline dönüştüğü veya Barak Baba’nın ölümünden sonra yandaşlarına “Baraklar” denildiği gibi görüşler de vardır (Ekici, 2024: 303; Şahin, 1962: 65).

Bu çalışma, günümüzde özellikle Antep ve çevresinde yaşayan Barak Türkmenlerini konu almaktadır. Toy lar, şölenler, Barak odalarında yapılan sohbetlerde anlatılanlar ve Barak beylerinin kendi tarihsel anlatıları, saha gözlemleriyle desteklenerek değerlendirilmiştir. Ayrıca tarihsel kaynaklar da incelenerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Sahadaki sözlü tarih anlatımlarından yola çıkılmış; bu anlatımların tarihî ve kültürel kaynaklardaki karşılıkları derlenerek sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmada, Barak Türkmenlerinin sosyo-kültürel yaşamlarında derin izler bırakan Rakka Göçü ile bu göçe tabi tutulan Beydili Türkmenleri arasındaki soy ve akrabalık ilişkileri, hukuki, sosyolojik, tarihsel ve kültürel açılardan ele alınmıştır. Saha araştırmaları, Barakların kendilerini Beydili Türkmenlerine bağladıklarını, bu boya ait gelenek ve kültürel değerleri benimsediklerini ve hâlâ yaşatmaya devam ettiklerini göstermektedir. Hatta düzenledikleri toy ve şölenlerde ya da kurdukları derneklerde dahi Beydili Türkmenlerine ait tamgaları kullandıkları gözlemlenmiştir⁴. Bu çalışma, söz konusu tarihsel baği vurgulamak ve Barak Türkmenlerinin benimsediği kültürel kodları ön plana çıkarmak amacıyla hazırlanmış bir derleme niteliğindedir.

BARAK TÜRKLERİNİN KÖKENİ

Barak Türkmenleri olarak adlandırılan Baraklar; Anadolu’nun birçok bölgesinde bulunsa da çoğunlukla Kilis, Antep ve Nizip’i (bir kısmı günümüzde Suriye sınırları içindedir) kapsayan, “Barak ili” olarak adlandırılan bölgede yaşamaktadır (Şahin, 2022: 55, Tanyol, 2014(a): 71; Dağı, 2020: 27). Barak Türkmenlerinin hangi boya mensup olduğu konusunda farklı birçok görüş vardır. Bu görüşler arasında Beydili⁵, Cerid, Bayat boyları ön plana çıkmaktadır.

Kanuni Dönemi’ne ait Osmanlı belgelerinde Barak Türkmenleri, Bayat taifesine bağlı oymaklardan biri olarak gözükmektedir. Bu belgelerde, Bayat boyuna bağlı 20 oymaktan biri olarak geçmektedir. Her ne kadar bazı belgelere göre Bayat boyu arasında sayılmış olsa da bugünkü Barak oymaklarının asıl kaynağı Halep Türkmenleridir. Halep Türkmenlerinin olduğu sahada en fazla etkili olan boy, Beydili boyudur. Dolayısıyla Barak Türkmenleri de Halep Türkmenlerinin etkili olduğu, bugün de Barak ili denilen sahada etkili olan Beydili boyunun anı ve maceralarıyla yoğrulmuştur (Tanyol, 2014(b): 68-70,78) denilebilir. Bu nedenle Barak Türkmenlerinin boylar dairesi içerisinde kendilerini Beydili boyuna mensup kabul ettikleri söylenebilir⁶.

Barak Türkmenlerini Cerid Türkmenlerinden kabul eden Faruk Sümer’e göre VI. yy. da Suriye çölünü işgal eden Arab Tayy boyunun kollarından biri olan Şamarlar, Rakka bölgesini ele geçirdiler. Daha sonra Orta Arabistan’da yaşayan Anazeler, bunları kovarak Rakka bölgesine ve Suriye çölleri ne hâkim oldular. Anazelerin bu bölgede çok

⁴ Örneğin Gaziantep Beydili (Beğdili) Barak Federasyonunun dernek ambleminde Beydili Türkmenlerinin tamgası olan

لاي kullanılmaktadır.

⁵ Beydili boyu Oğuzlar’ın Bozok kolunun Yıldız Han soyuna mensup bir boydur. Kaynaklar da Beg-tili, Beydili, Beğdili, Beydilli, Badıllı, Beğdili, Beg-dili, Şadili, Dili, Tili şeklinde ses değişimleri olsa da makale de Beydili yazım şekli kullanılmıştır.

⁶ Bunu gösteren en önemli unsurlardan biri bugün Gaziantep Beydili(Beğdili) Barak Federasyonunun kurulması ve Barakların en büyük aşiretlerinden biri olan Kürdülü Aşiretinin de dernek olarak kendilerini Beydili boyuna mensup kabul ettiklerini deklere etmeleridir. Derneklerin faaliyetleri için bakınız: <https://www.begdilibarakturkmenleri.org.tr/hizmetlerimiz.html> : 22.04.2025

fazla tahribat yapması, bölgeyi haraca bağlaması ve kervanların işlemesine engel olan müdahaleleri üzerine Osmanlı Devleti; Halep Türkmenleri ve Yeni il'e bağlı bütün Beydili obalarını ve oymaklarını, Belih Irmağı'nın Harran'ın altındaki Akça-Kale'den Akka'ya dek uzanan kıyısında yerleştirdi. Diğer birçok oymağı ise Urfa'nın doğusundaki Collab⁷ (Culab) Irmağı kıyılarına, Harran yöresine, Urfa'nın kuzeybatısındaki Boz-abad ile yine Urfa'nın güneybatısındaki bazı yerlere yerleştirmiştir. Burada olan Beydili obalarının içinde, Beydili boyundan Cerid'e bağlı Barak Türkmenleri de vardır. Buraya yerleştirilen Beydili'nin ekser obaları olan Baraklar ve diğerleri XIX. yy.a kadar burada kalmışlardır (Sümer, :1972: 193,194).

Faruk Sümer'e göre "*Baraklar, XVI. yy.da Yeni-İl'in Dulkadirli koluna mensup Barak adlı bir Cerid obasından başkası değildir.*" (Sümer, 1972: 194). Faruk Sümer gibi bazı isimler, Barak Türkmenlerinin Cerid obasına mensup olduğunu kabul ederek onu Oğuzların Bayat boyuna bağlamaktadırlar⁸ (Sümer, 1972: 178). Ancak bazı tarihçiler, Cerid ve Tecirli Türkmen aşiretlerinin Oğuzların Bozok kolunun Yıldız Han boyuna bağlı Beydili boyuna⁹ mensup olduklarını kabul etmektedirler (Sansar, 2013: 2; Kum, 1963: 33). Dolayısıyla Barak Türkmenlerini Beydili boyuna bağlayan çok fazla kaynak mevcuttur (Sansar, 2013: 2; Şanda, 2018: 30; Genç, 2021: 242; Kum, 1963: 33). Hatta Cahit Tanyol, "*Barakların örf ve âdetleri*" üzerine yazdığı eserinde Barakların kendi şifahi tarih ve destanlarında da ağırlık merkezini Beydili aşiretinin oluşturduğu ve Barakların Beydili boyunun tüm ananelerine tevarüs ettiklerini bildirmektedir (Tanyol,2014(b): 68).

Baraklar; kendi şifahi tarihlerinde Horasan'dan geldiklerini, liderleri Firuz Bey¹⁰ zamanında 4000 tanesi Abdal olmak üzere toplam 84 bin hane ile göç ederek Yozgat havalisine yerleştiklerini söylemektedir. Bu sırada Abdalların reisi ise Firuz Bey'in yanında saz şairi olan Dedemoğlu'dur (Tanyol, 2014(a): 73; Gökem, 2007: 4-5; Demir, 2021: 64).

Barakların Beydili Oğuz boyundan olduklarını Baraklar tarihçesinin aşağıdaki satırları teyit eder:

"Bunlar Horasandan çıkınca ahlâk ve terbiyeleri güzeldi, birbirlerini çok sayar ve severlerdi. Büyüklerini büyük tanırlardı. Dilleri hoş ve güzeldi. Onun için Acemler onlara Beydili demişlerdi. Yapacakları işleri ihtiyarlarına danışırlardı, fukaralarını sefil etmezlerdi. Başbuğları olan Firuz Bey tarafından kendilerine emir verilmişti: (Yabancıya kızlarını vermeyin ve siz de yabancından kız almayın) diye. Onun için ırklarından başkasına kız vermezlerdi, kendileri de başkasından kız almazlardı." (Kum, 1963: 35)

Yeni İl ve Halep Türkmenlerine H.1101 /M.1689 yılında gönderilen defterde, Firuz Bey ile oğlu Şahin Bey isimleri görülmektedir ki Osmanlı belgelerinde bu Türkmen Beyleri "*Beydili Beyi*" olarak kabul edilmektedir (Tanyol, 2014(b): 72-73).

Bugün Urfa ve Gaziantep vilayetleri başta olmak üzere, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde yaşayan Baraklar; kısmen Suriye hududu dahilinde kalmışlardır. Baraklar, birçok kabileden oluşmaktadır. Bunlar arasında *Bayat, Bayındır, Karakuzak(Karakozaklı), Terekili (Tiryakiler), İseli-Eseli (İsalô), Kürdülü, Torunlu, Gögebakanlı, Meherremli, Adıklı, Abdürrezzaklı, Şarkevlı, Yağmurlu, Çok Çukurlu, Tabur, Kıyan, Kırkız oymakları, Ali İdrisli, Hacı Kasımlı, Mercanlı, Çoksuruklu, Marzıbalı, Çayrazlı, "Barak" kabilesine mensupturlar. Barak kabilesi içinde "Yazır", "Bayındır" ve "Avşar" gibi "Oğuz" kabile isimlerini taşıyan köyler vardır* (Öztelli, 1965: 733; Dağı, 2020: 27).

OSMANLI İSKÂN SİYASETİ VE RAKKA GÖÇÜ:

Barak Türkmenlerinin kültürel hafızasında önemli kodlara sahip olan en önemli olay, Osmanlı Devleti'nin iskân siyaseti neticesinde yaşanan Rakka Göçü'dür.

Osmanlı Devleti, XVII. yy. da giderek kendisini hissettiren merkeziyetçi politikalarının bir ürünü olarak sınır bölgelerinde yaşayan konar-göçer grupları kontrol altına almaya çalışmıştır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Barak Türkmenleri gibi konar-göçer toplulukları devlete vergi vermekte zorlandıkları ve zaman zaman yerleşik halkla ya da diğer aşiretlerle çatışma yaşadıklarından onları merkezi otorite sahasına sokabilmek için ya kontrol altına almak ya da uzaklaştırmak gibi farklı seçenekler uygulamıştır. Osmanlı, bu politika ile hem göçebe toplulukları yerleşik hayata geçirmeye çalışmış ve daha düzenli vergi toplamayı hedeflemiş hem de bölgenin güvenliğini sağlamıştır.

Osmanlı Devleti iskân siyaseti çerçevesinde, özellikle Halep Türkmenleri denilen içinde Barakların da olduğu, büyük bir kısmı Beydili boyuna mensup taifeler başta olmak üzere diğer Türkmenleri de konar-göçer yaşamlarından kaynaklı olarak böyle bir iskâna tâbi tutmuştur. Osmanlı Devleti, Halep Türkmenlerinin H.XI.yy.da

⁷ Culab, Colab, Cullab gibi farklı isimlerle kaynaklarda geçmektedir. Makele de Culab ismi kullanılmıştır.

⁸ Hatta Faruk Sümer; Beydililerin, Barakları Beydili boyuna mensup olmadıkları için Türkmen saymadıklarını iddia eder. (Sümer, 1972: 194-195).

⁹ Beydili boyu, Anadolu'ya geldikten sonra Urfa Karacadağ bölgesine yerleşmiş; Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Dulkadirli Türkmenlerini (Ulus) oluşturan boyların arasında yer almıştır. Dolayısıyla Cerid ve Tecirli aşiretlerinin, XIV. yüzyılda Dulkadirli Türkmenlerini oluşturan boylar arasında isimleri zikredilmektedir. (Sansar,2013:2)

¹⁰ Feriz Bey, Firuz Bey, Feruz Bey... gibi farklı isimler bugün halk arasında geçmektedir. Makalede halk dilinde en çok kullanılan Firuz Bey ismi kullanılmıştır.

Miladi 1690-1691'den itibaren günümüzde Suriye Bölgesi Rakka havalisinde olan Beliç (Belih) suyu bölgesine, Aynı Aruz (Ayneliz) Gölü'nün etrafına göç ettirilmesini uygun görmüştür. Bunun neticesinde, Beydili taifeleri ve Barakları 21 Aralık 1691 tarihli iskân fermanıyla Urfa ile Rakka arasında kalan, daha güneydeki bölgeye iskân ettirilmiştir (Altınok, 2002: 211; Tanyol, 2014(b): 72-73; Köksel, 2019: 80; Hartavioğlu, 2013: 14; Andaç Şahin, 2007: 5). Halep Türkmenleri içinde bu sürgünden en çok etkilenen taife Barak Türkmenleridir ve boy olarak da Beydili boyudur. Bu sürgün sürecinde Halep Türkmenlerinin beyleri hakkında "*Toplandık, aşiret geldik Culap'a; Baş bend de Firuz Bey'in değil mi?*" diyen Dedemoğlu'nun şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla iskâna tâbi tutulan Barakların lideri aynı zamanda Beydili Beyi olan Firuz Bey'dir (Köksel, 2019: 83; Demir, 2021: 62; Hartavioğlu, 2013: 13; Andaç Şahin, 2007: 5-6).

Osmanlı Devleti, Beydili ve diğer Türkmen taifelerini Rakka'ya göndererek bu göçebe toplulukları yerleşik hayata geçirmiş ve kontrol altında tutamadığı göçebeleri emirleri altına almış oluyordu. Rakka sürgünü sırasında devlet her türlü önlemi almış olsa bile burasının çöl iklimine sahip olması ve bölgedeki Araplarla Türkmenlerin arasında yaşanan çatışmalar, Türkmenlerin bu göçü bir sürgün olarak algılamasına neden olmuştur. Bölgedeki çöl iklimi ve coğrafi şartlar da Türkmenlerin bu bölgeye alışamamasına neden olmuş ve göç ettirilen Türkmenlerin bir kısmı geri gelmiştir. Birçoğu Beydili boyuna bağlı olan bu Türkmen taifelerini, Osmanlı ikinci kez iskân ettirmiştir. Ancak hem bölgedeki Türkmenler üzerinde devletin bu zorlayıcı baskısı hem de geleneksel yaşam tarzları ile yeni koşulların çelişmesi gibi durumlar nedeniyle bu Türkmen aşiretleri bu sürgün hayatını kabul etmemiş ve devamlı olarak Anadolu'ya kaçma yollarını aramıştır. Osmanlı Devleti'nin de katı tutumu değişmeyince Türkmen beyleri bir toplantı yapmış ve Osmanlı'nın kendileri hakkındaki bu tasarrufunu kabul etmeyerek isyan etme kararı almıştır. Bunun üzerine Osmanlı, Yusuf Paşa'yı Türkmenlerin çıkardığı bu isyanı bastırması için görevlendirmiştir. Yusuf Paşa, isyan eden oba beylerini idam ettirerek isyanı bastırmış¹¹ ve Türkmenleri püskürtmüştür. Bu sırada Beydili içindeki obaların başında Firuz Bey ile oğlu Şahin Bey, Cafer Bey, Kenan Bey, Kurd Bey, Ömer Bey, Hasan Bey, Murtaza Bey, Ganem Bey, Karakoyunlu Battal Bey gibi beyler vardır; Firuz Beyin oğlu Şahin Bey de öldürülen beyler arasındadır. İşte bu sırada, Barakların Yusuf Paşa tarafından Culab denilen mevkiye, yani Urfa'nın ve Ağcakale'nin cenubuna, kadar takip ettiği söylenebilir (Altınok, 2002:212-213; Zeyrek,2009: 25-26,29-30; Köksel, 2019: 83).

Türkmenlerin Culab'a gelmesi ile de sorun çözülmemiştir. Yusuf Paşa, kendilerine isyan eden Beydili taifeleri içinden Baraklara bir haber göndererek "*Gelin, kendinizi hükümete âsi yapmayın; ev başı bir koyun verin. Ben de dileğinizi Osmanlıya yazayım.*" demiştir. Türkmenler, 84.000 koyun vererek devletle anlaşma yoluna gitmiştir. Ancak bu sırada, hatıralara göre bir kervan soygunundan dolayı Abbas Paşa, Rakka'daki Türk oymaklarına saldırmış; onları yenmiş ve Culab'ı terk etmelerine neden olmuştur. Bu sırada Beydili, Barak ve diğer oymaklar Culab'ı terk ederek Rakka'dan ayrılmış; mühim bir kısmı Antep'in güney tarafına yerleşmiştir. Bu hadisenin XIX.yy.da olduğu anlaşılmaktadır (Zeyrek, 2009: 31,37-389; Altınok, 2002: 212-213).

BARAK KÜLTÜRÜ VE BU KÜLTÜRÜN OLUŞMASINDA ETKİLİ OLAN ÖGELER

Barak kültürü; bugün başta özellikle Gaziantep'in Oğuzeli ilçesi ve çevresinde yaşayan Barak Türkmenleri olmak üzere, Barakların etkili olduğu tüm coğrafyada kendisini hissettiren çok katmanlı bir halk kültürüdür. Bu kültürün bu kadar katmanlı bir şekilde kendini hissettirmesinin nedeni, göçebe yaşam tarzını uzun zaman muhafaza etmeleri ve Orta Asya'dan Anadolu'ya geleneksel olarak başlayan göç maceralarının Anadolu'dan Rakka'ya kadar süren aşamalarında farklı birçok devlet, kavim ve boy ile ilişki içerisinde olmalarıdır. Genel çerçevede Barak kültürü, Beydili boyu dairesi içerisinde oluşmuş ve Rakka sürgünü, temel olarak bu kültürün oluşmasında belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Beydili ve Barak kültürünün oluşmasında bahsedilecek en önemli noktalardan biri, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen göçle birlikte taşıdıkları Eski Türk inanışlarıdır. Bu inanış içerisinde Şamanist ögeler, sözlü gelenekler ve akrabalık yapıları ile göçebe olarak yaşamış olmalarının getirdiği hayvancılık, kültürlerinin temel taşlarını oluşturan noktalardan bir tanesi olmuştur. Anadolu'ya geldikten sonra da Osmanlı Devleti'nin zorlamasına rağmen bu göçebe kültürden vazgeçmemişler ve böylece bu ögelerin kültürel hafızalarında yerleşmesini sağlamışlardır.

¹¹Barak şairi Süleyman, Yusuf Paşa'nın isyanını şiirinde şöyle vermektedir (Köksel, 2019: 80; Altınok, 2002: 213).

*Yusuf Paşa tuğlu fermanlı vezir,
Saftutmuş ordusu emrine hazır,
Bağlandı derbentler bulundu kusur,
Uyan Şahin Bey'im dön bak ardına.
Hoyrat girdi aslanların yurduna*

*Rakka'dan Colap'a döküldük yola,
Kesilen kelleler gelmiyor dile,
Suçumuz ne idi sürüldük çöle,
Uyan Şahin Bey'im dön bak ardına
Hoyrat girdi aslanların yurduna*

Bu kültürel hafıza, kendisini yanık Barak türkülerinde sık sık hissettirmiştir. Özellikle iskânın ilk yıllarında, yeni yurtlarını benimseyemeyen Beydili Baraklarının Orta Asya'dan Anadolu'ya geçtikleri Horasan güzergâhına karşı özlemleri sık sık kendini göstermektedir (Zeyrek, 2009: 14-16; Hartavioğlu, 2013: 14).

<i>Beyler binsin Arap atın beline,</i>	<i>Kalk seninle gidelim, gün doğmadan Türkistan'a</i>
<i>Def tatalım Nuş-u Revan yoluna,</i>	<i>Yeten meyveyi batırdık, inanmam bağa bostana.</i>
<i>Dedem yurdu Türkistan'ın çölüne,</i>	<i>İsfahan'dır bizim aslı elimiz,</i>
<i>Gergiler kurduğum günler olur mu?</i>	<i>Ördek uçtu viran kaldı gölümüz</i>

<i>Çıktık Horasan'dan eyledik sökün</i>	<i>Dedem oğlu söyler aşkın bağından</i>
<i>Düşürdüler bizi tozlu yollara</i>	<i>Aşırdılar bizi Yozgat dağından</i>
<i>Omuzda parlıyor uzun şilteler</i>	<i>Anadolu, Sivas şehri sağından</i>
<i>Aşırdılar bizi karlı dağlara</i>	<i>Düşürdüler bizi şu düz çöllere</i>

Bu kültürel hafıza içerisinde, Baraklar kendileri için önemli olan liderlerini yine sözlü aktarımla dile getirmiştir. Bunlar arasında Beydili Beyi Firuz Bey önemli bir yer tutmaktadır. Onun Rakka'ya göç eden Beydili obalarının ve Barakların lideri olduğunu bu sözlü anlatılar net olarak kanıtlamaktadır (Zeyrek, 2009: 26; Andaç Şahin, 2007: 6).

Toplandık aşiret geldik Culab'a
Baş bend Firuz Bey'in değil mi?
Emretti beyler konduk yan yana
Hac Ali'nin yurdu Seylan değil mi?

Firuz Bey'in Rakka'daki sürgün hayatına dayanamayarak, oymağının bir bölümünü yanına alıp İran'a göç etmesi ve kendilerini bırakması, yine bu anlatılardan öğrenilen tarihi bilgilerden bir tanesidir. Firuz Bey, Acem'e gittikten sonra bölgedeki Türkmenlerin başına Firuz Bey'in amcası oğlu Mehmet Bey reis seçilmiştir (Zeyrek, 2009: 33-34; Ekici, 2024: 307).

<i>Yine şenliklendi dereler, düzler,</i>	<i>Benden selam eylen, anam ağlasın,</i>
<i>Ağyar görünce yüreğim sızlar,</i>	<i>Bıraksın ağları, kara bağlasın,</i>
<i>Yeşil cübbe geymiş gelinler, kızlar,</i>	<i>Memet Bey küçücük Kurt Bey eğlesin,</i>
<i>Firuz Bey aceme geçti turnalar.</i>	<i>Firuz Bey aceme geçti turnalar.</i>

Beydili kadar bahsettikleri noktalardan biri de mensup oldukları Beydili taifelerinden biri olan Cerid boyu ve Cerid beyleri olmuştur. (Zeyrek, 2009: 21-23).

<i>Rakka'dan beri gelen gaziler</i>	<i>Cerit Bekir öldüyse açıldı kilit</i>
<i>Rakka'nın da gonca gülü soldu mu?</i>	<i>Yolumuzu bağlar bir kara bulut</i>
<i>Yenile bir haber duydum oradan</i>	<i>Haniya Hacı Ali Bayındır Halit</i>
<i>Öldü derler Cerit Bekir öldü mü?</i>	<i>Kolu bağlı cellâtlara vardın mı?</i>
<i>Hükümümüz geçerdi şol kaftan kafa</i>	<i>Halidim de bunu böyle söyledi</i>
<i>Bu yalan dünyada koymadık vefa</i>	<i>İnip aşkım deryasını boyladı</i>
<i>Haniya Ulaşlı Hacı Mustafa</i>	<i>Alçak Arap otururken neyledi</i>
<i>Alaylan bölük bölük böldün mü?</i>	<i>Çiğirimi delik delik deldi mi?</i>

Osmanlının güvenlik nedeniyle Beydili boyuna mensup taifeleri ve Türkmenleri Rakka bölgesine göç ettirmesi, bu göçte etkili unsurlardan biri olan Barak Türkmenleri için fiziksel bir yer değiştirme değil; aynı zamanda kültürel bir dönüşüm süreci de olmuştur. Çünkü bu sürgün, Barakların kimlik bilincini derinleştirmiştir. Baraklar ve sürgünde büyük acılar yaşayan tüm Beydili taifeleri, kendilerini dış dünyaya karşı koruma içgüdüsüyle iç dayanışma kültürüne daha fazla sarılmışlardır. Bu durum da Barakların kolektif benliğini güçlendirerek gelenek ve göreneklerine daha çok bağlanmalarını sağlamıştır.

Rakka sürgünü, Baraklar için gerçek anlamda toplumsal bir travma yaratmıştır. Ancak bu toplumsal travma, aynı zamanda bir direniş hafızası da yaratmıştır. Bu direniş hafızasını en net gösteren unsur “acı”yı, “sabır”ı ve “kimliği koruma”yı temsil eden metaforların Barak halkı arasında hala “Rakka'ya sürgün” anlatıları ile güçlü bir şekilde yaşatılıyor olmasıdır. Burada bahsedilmesi gereken en önemli unsurlardan biri de Barak Türkmenlerinin bu acıyı,

sabır kendilerini kültürel anlamda konumlandıkları ve soy olarak kabul ettikleri Oğuz boyu Beydili Türkmenlerinin hukuksal ve kültürel hafıza kodlarıyla sürekli işlemeleri ve bu kültürel kimlik içinde sürekli hatırlatmalarıdır.

<i>Kadı oğlu Yusuf Paşa gelende</i>	<i>Dövülür davullar, iniler dağlar</i>
<i>Yalan dünya benim derdi Beydili</i>	<i>Harbiler çağrışır analar ağlar</i>
<i>Seksen bin evle Rakka'ya iskân olanda</i>	<i>Gürleyip Fiyahan'a konduğu çağlar</i>
<i>Tayı, Muvaliyi kırdı Beydili</i>	<i>Şemseddinden öbür etti Beydili</i>

Göçe tâbi tutulan Barak Türkmenlerinin yaşadığı uzun, ağır ve sancılı olan bu göç olayını Abdalların da bu göçe eşlik etmesi sayesinde ayrıntılı bir şekilde öğrenilmektedir (Genç, 2021: 241).

Barakların Rakka bölgesinde Araplarla yaşadığı mücadeleler, onların bölgede tutunmalarını zorlaştırmış olsa da Arap kültürüyle tanışmalarını sağlamış ve aralarında oluşan kültürel etkileşim ve kültürel sentez; yemek kültürü, müzik ritimleri, bazı deyim ve kelime kullanımında kendini göstermiştir.

Arap aşiretleri ile kavgayı anlatan şiir ve türkülerden örnekler vermek gerekirse (Zeyrek, 2009: 21-23):

<i>Dövülür davullar çekildi sancak</i>	<i>Şeyh Efendi böyle çaldı kalemi</i>
<i>Koç yiğit atına takındı Poncak</i>	<i>Namı tuttu Beydillinin alemi</i>
<i>Hamedilabbas bu işi tuttu ancak</i>	<i>Annek Südoğlu Hüseyin Çelebi</i>
<i>Göç ile düşmana vardı Beydili</i>	<i>Çarhacınız Cafer olsun Beydili</i>

Rakka'ya göç eden ancak bu bölgede tutunamayan Beydilili Baraklar, Osmanlı Devleti'nin Rakka sürgünü konusunda kararlı tutumu üzerine isyan etmiştir. Barak göç destanında Beydililerin Osmanlıya isyanı ve Yusuf Paşa'nın bu isyanı bastırması vakası şu mısralarla hikâye edilmektedir (Zeyrek, 2009: 29-30):

<i>Seksen dört bin hane iskân olanda</i>	<i>İmdada gelmeye Şarhavi yırak</i>
<i>Şemseddinden ubur tuttu Beydili</i>	<i>Kara günlere koç yiğit gerek</i>
<i>Kadioğlu Yusuf Paşa tayin olundu</i>	<i>Çok erlik eyledi Bayındır Barak</i>
<i>Göçinen düşmana vardı Beydili</i>	<i>Tay'ı Muvali'yi sürdü Beydili</i>

Daşbaşoğlu söyler kendi özünden
Methederim Beydilini bazından
Alabacak çetelerin düzünden
Orda birin oma dikti Beydili:

Rakka'ya göç etmeyi reddeden Beydililerin çıkardığı isyanı, Yusuf Paşa'nın bastırmasıyla Beydililerin zayıflamasını, XVII.yy. ozanlarından Ozan Budala şöyle aktarmaktadır (Altınok, 2002: 213):

<i>Seksen bin haneyle isyan edince</i>	<i>Budala'm der ne olacak halimiz</i>
<i>Anadolu benim dedi Beydili</i>	<i>Ara yerde telef oldu elimiz</i>
<i>Kadoğhıyla Yusuf Paşa gelince</i>	<i>Bundan sonra Rakka'dır yolumuz</i>
<i>Paylı Mamalı'yı vurdu Beydili</i>	<i>Rakka'ya sürgün oldu Beydili.</i>

Yusuf Paşa'nın Beydili isyanını bastırıp isyanı çıkaran 30 kadar Türkmen Beyi'ni öldürmesi hadisesi, yine Baraklı ozanlardan öğrenilmektedir. Bu Türkmen beyleri arasında Beydililerin beyi olan Şahin Paşa da vardı ve onun ölümü hakkındaki bilgi Ozan Süleyman'ın şiirlerinde görülmektedir (Altınok, 2002: 213; Köksel, 2019 : 80):

<i>Rakka'dan Cılab'a döküldük yola</i>	<i>Süleyman'ım ne olacak halimiz</i>
<i>Kesilen kelleler gelmiyor dile</i>	<i>Urumeli bekler oldu yolumuz</i>
<i>Suçumuz ne idi sürüldük çöle</i>	<i>Kırıldı belimiz Firuz Bey'imiz</i>
<i>Uyan Şahin Bey'im dön bak ardına</i>	<i>Uyan Şahin Bey'im dön bak ardına</i>
<i>Hoyrat girdi aslanların yurduna.</i>	<i>Hoyrat girdi aslanların yurduna.</i>

Yusuf Paşa'nın Beydili obalarını ve bazı Türkmen beylerini hayvanları, yiyecek ve malları ile tekrar Rakka'ya sürmesi sırasında yaşanan olaylar, destanlaşarak günümüze kadar uzanmıştır. Bu destana göre:

“Türkmen beyleri kılıçtan geçirilmiştir. Bu sırada kocası öldürülen Beydili aşiret reisinin hanımı üçüz oğlan doğurmuştur. Çocukların öldürüleceğinden endişe duyan kadın, sürgüne gitmeden önce çocukları dağdaki

bir mağaraya götürür bırakır. Birkaç yıl sonra Beydili aşireti, sürgünden eski yurtlarına döner. Kadın, hizmetçisi kadınla birlikte çocukları bıraktığı mağaraya gider; gördüğü manzara karşısında gözlerine inanamaz. Üç oğlu da ellerinin başparmağını emerek sıhhatli bir şekilde yaşamaktadır. Çocukların kimler tarafından korunup beslendiğini öğrenmek isteyen kadın, bir kenara gizlenir ve beklemeye başlar. Gün batarken bir kurt ağzında yiyeceklerle gelir ve çocukları besler. Üç oğlunu alıp çadırına dönen ana, kara yağız kullı oğluna Kurd Karaca; ince, uzun, sıırım gibi oğluna Cerid; kafası iri, boynu ince oğluna da Boynuince diye isim verir. Daha sonra Türkmen obaları içinde bu üç kardeşin obaları; Boynuinceli, Karacakurd ve Cerid olarak anılır.” (Altınok, 2002: 214).

Türkmenlerin Rakka bölgesinde Abbas Paşa tarafından dağılması üzerine, Culab civarındaki Beydililerin ve Barakların Antep bölgesine yerleşmesi (Hartavioğlu, 2013: 15-16) şu mısralarda kendini göstermektedir (Zeyrek, 2009: 37-38).

<i>Evvel gelmişte iskân olanda</i>	<i>Haydarlı, Çelebi çıksın bir yana</i>
<i>Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa</i>	<i>Kadirli, Araplı döndü aslana</i>
<i>Dört yanımız döndü nara dumana</i>	<i>Aşiret siz bakın kara dumana</i>
<i>Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa</i>	<i>Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa</i>
<i>Güneçle Ulaşlı tırada insin</i>	<i>Mehmet Bey'im der ki belim büküldü</i>
<i>Kazlıya bayındır arkada dursun</i>	<i>Oynaştı harbiler zırhlar söküldü</i>
<i>Torunla şark evi hazırlık görstün</i>	<i>Dağıldı aşiret ömrüm yıkıldı</i>
<i>Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa</i>	<i>Dağıttın Culab'ı sen Abbas Paşa</i>

Tüm bu sözlü kültürler ve destanlar, aynı zamanda Barak tarihini aydınlatan ve günümüze aktaran çok önemli birer tarihî kayıttır. Çünkü onların başlarından geçen her aşama, zihinsel dünyalarının tanınmasına katkı sağlamaktadır. Hangi kavimden, hangi boydan olduklarını ve kültürel kodlarını oluşturan hukukî -sosyolojik bağları net olarak vermektedir.

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Rakka sürgünü ile gerçekleştirmeye çalıştığı göçebe toplumları yerleşik hayata geçirme düşüncesi etkili olmuş ve Barakların bu sürgün sonrasında yerleşik hayata geçmesi ile tarımsal üretim ve köy hayatının Barak kültüründe baskın olmasını sağlamıştır. Bu da tüm yaşamlarına yansımıştır. Çünkü bu yerleşik kültür sayesinde mekânla kurulan ilişki, kültürel aidiyetin Barak odaları gibi farklı bir boyutta kendini hissettirmiştir.

Barak Türküleri ve Ozanları:

Barak kültürünü oluşturan bu destanlar, şiirler ve türküler önemli halk ozanı ve şairlerin de yetişmesini sağlamış ve “Barak Türküleri” adıyla oluşan önemli bir müzikal alan oluşturmuştur.

Barak türküleri ve bu türkülerin taşıyıcısı olan Barak ozanları, Barak kültürünün hem duygusal hem de tarihsel hafızasını yaşatmaktadır. Bu türküler, müziksel yapısı ve içerdiği anlamlar bakımından Türkiye'nin halk müziği mirası içinde kendine oldukça kıymetli bir yer bulmuştur. Özellikle uzun hava, ağıt, türkü ve halaylar; bu kültürün sözlü tarihini ve duygusal derinliğini yansıtır. Barak havaları, kendine özgü ritmik yapılar ve makamsal özellikleriyle dikkat çeker. Davul-zurna eşliğinde oynanan oyunlar da toplumsal dayanışmayı ve kimlik bilincini pekiştirir. Uzun havalar; serbest ritimli, derin ve içli ezgilere sahiptir. Halay havaları ise ritmik, coşkulu ve topluca oynanan halk oyunları eşliğinde icra edilir. Davul, zurna, bağlama, kaval ve cura Barak havalarına eşlik eden önemli enstrümanlardır.

Barak türkülerinin içerdiği konulara bakılacak olursa göç, gurbet ve dönüş özlemi¹², özlem, sevdâ, ayrılık, ölüm-hastalık-annelik özlemi¹³ ve doğa temaları yanında en fazla yeri Rakka Sürgünü¹⁴ ve bu sürgünle yaşanan ağır travmatik dönemler almaktadır. Bunların dışında kadınların, erkeklerin, âşıkların, şehitlerin ve kahramanların hikâyeleri yanında toplumsal eleştiri, ironiler de bu türkülerini besleyen duygular olmuştur.

Barak türküleri sayesinde barak ağzı denilen karakteristik bir yapı da ortaya çıkmıştır. Barak ağzı türküler veya uzun havalar; Nizip, Oğuzeli, Kilis, Gaziantep, Adana ve Kahramanmaraş bölgesinin müzik kültürü içinde yeri olan ve yaygın olarak bilinen türkülerdir. Bu karakteristik yapı içinde olan temalar arasında ayrılık, hasret, gurbet, aşk, yiğitlik, kahramanlık ve iskân konuları önemlidir. Hatta iskân dışındaki temalar, diğer bölgelerde de işlenen konulardır. Ancak iskân türküleri, sadece Baraklara özgüdür. Çünkü iskân türküleri, Barakların doğrudan

¹² Örnek Barak havası : “Barak'tan Geldim.”

¹³ Örnek Barak havası : “Anam Ağlar Baş ucunda Oturur.”

¹⁴ Örnek Barak havası : “Rakka Yolları Taştan.”

yaşadıkları iskân hadisesi ve bu sırada yaşadıkları tecrübelerin türkülerine olan aktarımıdır (Köksel, 2019: 81; Ekici, 2024: 303).

Rakka göçlerinin Barak kültürüne en büyük yansımalarından biri, Barak ağzı denilen bu karakteristik yapı olmuştur. Barak Türkmenlerinin asıl türkülleri iskân havalarıdır. Özellikle Nizip civarındaki barak uzun havalarının icra biçimi, oldukça tiz seslerden başlayarak çığlık koparır ve feryat eder gibi, tiz seslerden başlayarak koma denilen küçük seslerle pes seslere doğru kaydırılarak söylenen türkülerden oluşur. Bu yönüyle bu havalar, bozlaktır ve Orta Anadolu'daki bozlakların icrasına benzemektedir. Bu nedenle Gaziantep bölgesinde yaşayan Barak Türkmenleri de söyledikleri bazı uzun havalara “bozlak” demektirler (Ekici, 2024: 305, 308-309). Bozlakların dışında önemli bir husus da ağıtlardır. Barakların ağıtlarına bakıldığında ise Türklerin ve tabii ki Oğuzların yüğ töreninde yaktıkları ağıt geleneğinin devam ettirildiği görülmektedir (Hacıgökmen, 2013: 396).

İşkâna ait şiirlerden ve türkülerden anlaşıldığı kadarıyla iskâna tâbi tutulan nüfus, 80-85 bin arasını kapsamaktadır ancak bunların yanında, dört bin civarında kişinin de çalgıcılar grubu (abdallar) olduğunu ortaya koyan araştırmalar vardır (Genç, 2021: 241). Kaynaklar ve türkülerden anlaşılabileceği üzere, Firuz Bey'in reisliği döneminde Horasan'dan gelen Barakların 84.000 hane Barak, 4000 hane Abdal ile Yozgat havalisine yerleşmesiyle başlayan bir Anadolu macerası vardır. Bu macerada Barakların Reisi Firuz Bey gibi önemli olan bir isim de Abdalların Ağası olarak bilinen Dedemoğlu'dur. Dedemoğlu, aynı zamanda Firuz Bey'in yanında saz şairidir. İki farklı Dedemoğlu¹⁵'nin var olduğu bilinmektedir (Görkem, 2007: 5). Hatta Firuz Bey 37000 hane Firuz Bey'in maiyetinde Acem ve Horasan diyarına döndüğünde Firuz Bey'in yanında Dedemoğlu, Mukim Bey, amcasıoğlu Muslu Bey, Kurt Bey gibi isimler de vardır (Kum, 1963: 42,48).

Böyle bilsem bu Halep'e gelmezdim *Dedemoğlu der ki geldim Culab'a*
Halep'in tahtına zebun olmazdım *Seksen dört bin erdir gelmez hesaba*
Bir başıma olsam hiç kayırmazdım *Deve koyun çoktur insan kalaba*
Hayıf oldu üstümdeki beylere *Susuz hayvan inileşir gollere*

Dedemoğlu dışında iskân döneminde yaşanan sancılı süreci anlatan şairlerden bir diğeri, Beydili aşiretine mensup “Taşdemir” (Genç, 2021: 241) adlı şairdir. Taşdemir, iskân sürecinin duygularını şöyle dile getirmiştir:

Dövülür davullar iniler dağlar, *Kadioğlu Yusuf Paşa gelende,*
Harbiler çağırır analar ağlar. *Yalan dünya benim derdi Beydili,*
Gürleyip Feyhan'a konuştu çağlar, *Seksen bin evla Rakka'ya iskân olanda,*
Şemsettinden ubur etti Beydili *Tayı muvaliyi kırdı Beydili.*

Barak Türkmenlerinin kültürel hafızası içinde yer alan bir başka şair de “Budala” lakabıyla bilinen şairdir. Budala lakabıyla, özellikle Rakka sürgünleri hakkında yazdığı şiirler meşhurdur (Kum, 1963: 37).

Duran Bey'im hob cidalar atardı *Der Budala ya nice olur halimiz*
Gündüz Bey'im bir orduya yeterdi *Parekende perişandır ilimiz*
Mızrak ucu ile alır satardı *Şimdengerü Irak Çölü yurdumuz*
Irak çöllerinin kurdu Beydili *Irak çöllerinin kurdu Beydili*

Barak Türkmenlerinin bugün bile hala dillerinde olan türküler, anlattıkları şiirler ve aktardıkları destanlar incelendiğinde, en çok adı geçen halk ozanlarının Karacaoğlan, Âşık Kerem, Garip, İskân, Hüseyin Ağam, Bey Velet, Şahsenem gibi isimler olduğu görülmektedir (Avcı, 2020: 1525-1526).

Barak kültüründe etkili olan isimlerden biri de Barak Baba'dır. Barak Baba'nın kimliği ile ilgili birçok düşünce vardır. Bunlardan bir tanesi, Alevi dedesi olduğu ve Tokat Baraklarından geldiği ve Alevi mezhebini- hatta İran'da olduğu dönemde İmamiye Şiiliğini- kabul ettiğini iddia eden müelliflerdir (Ocak, 1992: 62). Barakların bu dedelere çok saygı gösterdiği söylenebilir. Tokat ve Yozgat çevresinde oturan Baraklar, XVIII-XIX yy.'da Gaziantep ve Suriye dolaylarına iskân edilmişlerdir. Bu anlamda Tokatlılarla Antepliler arasında Barak Baba gibi dedeler vasıtasıyla kültürel temaslar devam etmiştir (Öztelli, 1965: 733-734). Barak Baba'yla ilgili birçok anlatı vardır.

¹⁵ İ.Görkem' göre: Birisi: XVII. yy.da yaşamış, Çorum-Sungurlu köylerinden veya Çumra'nın -yanlıştır doğrusu Çorum olmalıdır- Dedemoğlu köyünden Alevi-Türkmen âşık. Türk Saz şiiri tarihinde iki tane 'Dedemoğlu' mahlaslı şair olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki 'aşiret şairi' kimliğiyle ortaya çıkan ve sözel kaynaklarda Firuz Beyin maiyetindeki âşıklarından biri olan -diğeri Kılıçoğlu'dur- Dedemoğlu, diğeri ise Çorum civarında yaşamış olan Alevî kimliği ile şiirlerinde ön plana çıkan Dedemoğlu'dur. Dedemoğlu'nun, Firuz Beyin âşığı olmasından hareketle XVIII. yüzyıl şairi olması kuvvetle muhtemeldir.” (Görkem, 2007: 5)

Bunlardan bir tanesini Ahmet Yaşar Ocak aktarmakta ve Barak Baba ve dedelerini şöyle tarif etmektedir (Ocak, 1992: 62):

“Barak Baba’nın Şam’a gelişini anlatırken gerek kendisinin gerekse dervişlerinin kıyafetlerine, hal ve tavırlarına geniş yer ayıran kaynaklarda onunla beraber dolaşan 100 kadar dervişin aynı biçimde giyindikleri belirtilir. Başlarında iki yanında boynuzlar olan keçe külahlar bulunuyordu. Saç ve sakalları kazınmıştı ancak gür bıyıkları vardı. Boyunlarında küçük çanlardan ve boyalı aşık kemiklerinden yapılmış kolyeler taşıyorlardı. Barak Baba, zaman zaman dervişlerinin çaldığı davulların temposuna uyarak raks ediyordu.”

Şamanist etkiler taşıyan saçlı, sakalı ve kaşları kazınmış bir Türkmen babası olarak Barak Baba ve dervişlerinin hatırasını taşıyan Anadolu’da, bazı “Barak” isimli köylere rastlanmaktadır (Ocak, 1992: 62). Bazı Baraklar, onu atalarından önemli bir parça kabul etse de İ. Şahin, “*Barak Adı ve Etnotoponimlerden Hareketle Barakların Ana Yurdu Meselesi*” adlı makalesinde bu konuda şu bilgiye yer vermektedir:

“Anlatılarda onun ‘Barak’ adını almasında şeyhine gösterdiği sadakatın etkili olduğu kayıtlıdır. Manzumeye göre, şeyhinin kusmuğunu yediği için şeyhi ona ‘Sen benim barağımın.’ (‘sen benim köpeğimsin’ anlamında) demiş ve bu sebeple onun adı ‘Barak Baba’ kalmıştır. Biz bu anlatının şüpheli karşılanması gerektiğini düşünüyoruz. Bize göre, şeyhin adının ‘Barak Baba’ olmasında onun mensup olduğu boy adı etkili olmuştur (Şahin, 2022: 64).

Barak Baba ile ilgili tarihî bilgilerden ve kaynaklardan yola çıkarak denilebilir ki Barak Baba ve Barak Türkmenleri arasında bir kan bağı ya da soy ilişkisine dair bir tarihî kanıt yoktur. Ancak Anadolu’da “Barak Baba” figürü; özgürlükçü ruhu, doğaya dönük, bağımsız bir hayatı savunması ve merkezi otoriteye direnen bir halk dervışı rolüyle sembolleşmiş; bu yönüyle ona Türkmenler arasında manevi lider ve kültürel ata rolü ile sahip çıkmıştır. Barak Türkmenleri arasında ise Barak Baba bilinen biridir ancak Barak Türkmenleri, Barak Baba’yı tarihsel bir gerçeklikten daha çok Anadolu’da yaşayan Türkmenler arasında manevi bir lider olarak değerli olduğu için ve göçebeliliğin verdiği özgürlük ruhu çerçevesinde, sözlü kültürlerinin geliştirdiği kimlik bilincine dayalı bir kültürel miras üzerinden tanımaktadırlar. Belki de Baraklar, kendi göçebe yaşamları ve Osmanlı Devleti ile yaşadıkları merkeziyetçilik sorunlarının etkisi ile merkezi otoriteye direnen bu halk dervişinin temsil ettiği özgürlük ruhunu kendileriyle özdeşleştirdikleri için tanımaktadır. Dolayısı ile Baraklar arasında manevi bir lider olarak benimsenmekten daha çok, tasavvufi bir şahsiyet olarak yaşayan kültürel unsurlardan bir tanesidir.

Barak Halkoyunları

Sadece Türkülerde değil, Barak halk oyunlarında da konar-göçer kültürün izleri kendini hissettirmektedir. Barak halk oyunlarında diğer bölgelerdeki halk oyunları gibi hüznün, savaş, mutluluk, hasat temaları konar-göçer kültürün ve geleneklerin izleri görülür. Ancak en çok kendisini hissettiren nokta; tarım ve hayvancılığa dayalı kültürlerinin ve bu kültürde karşılaştıkları zorlukların, bu oyunlarda yan yana oynanarak simgelenmesiyle ortaya çıkan, zorluklara karşı gösterilen birlik ve beraberliğin temsili olmasıdır. Bu oyunlarda oyuncuların önünden duman çıkaran külleri bir kürek veya benzeri araçla geçen bir oyuncu “überlik” yakmaktadır. Bununla halk oyunları ekibinin nazardan korunması ve onlara musallat olacak kötü ruhları kovulması amaçlanmaktadır. Bu gelenek, halk oyunlarında bariz bir şekilde Eski Türk inancı olan Şamanizm’in izlerini göstermektedir. Bu oyunlardan “*Hasan Dağı, Kaba ve Düz-Şirvani oyunları*”, Barak Türkmenlerinin Rakka göçünü canlandırmakta ve bu göçe reaksiyonlarını, dolayısıyla bu önemli tarihsel ve kültürel olayın zihinlerinde kalan hatıralarını yansıtmaktadır. “*Ağır Halay*” diye tabir edilen ve sadece erkeklere özgü olan halk oyunları da vardır ve bu oyun, ekip başına özel sololarla oynanır. Kadınlara özgü “*Karşılama oyunları*” ise daha çok kına gecelerinde oynanır (Genç, 2021: 242).

E. Genç, Barak Türkmenlerinde oynanan bu halk oyunlarını şöyle tarif etmektedir:

Oyunlardaki bazı figürlerin kurda karşı sürüyü korumayı çağrıştıran hareketlere benzer olduğu görülür. Tarihî süreç göz önüne alındığında bozkır yaşam tarzının geçmişte insanları canlı ve uyanık tuttuğu görülmüştür. Obalar arası çekişme ve kavgalar, uzun süren savaş yılları, sürü için otlak arayışları, avlanma bu yaşam tarzının bir parçası olarak bu oyuna yansımıştır. Hasan Dağı oyunu aynı zamanda bir deneyim aktarımı oyunudur. Çünkü Hasan Dağı oyununun başoyuncusu aynı zamanda obanın ya da oymağın en yaşlı ve deneyimli kişisi ünvanına sahiptir. Hasan Dağı, Barak Türkmen kültürünün sözlü kültüründe de önemli bir yer tutar. Zira dağ ve yayla kültürünün Baraklar üzerindeki etkisini anlatırken Kaba (Gaba) oyununda halaya kalkış, göçün başlama sürecidir. Oyunun göçer esnasındaki tutum ve davranışları, çökmesi ve kalkmasıyla o kervanın sürecini anlatmaktadır. Halay bir yanda bir kervandır, yavaş yavaş giden bir kervandır. Baştaki adam, kervanın başıdır; aynı zamanda da göçün başıdır. İskân edilecek yere gelirken göç sırası başladığında baştaki bir beylik edası içerisinde oynar. Çünkü o, göçün beyidir. Mendili tutması, titretmesi, o göçe ve halaya hâkimiyeti kervana hâkimiyeti anlamında algılanmalıdır. Bütün o dört bin abdal dediğimiz aşiretlerden oluşan davul ve zurnacılar halaya başlangıçta o iskânın söyleniş tarzındaki olan dikliği ve sesin tiz noktasında gezinmelerini vurgular ve yansıtır. Sonra beyin mendilinin altından geçmek ona bir saygı unsuru olarak gösterilir. Bütün davul ve zurnacılarla birlikte o poşunun altından geçerek hem o beye hem kervana yani halaya saygınlığını gösterir. Abdal onun çökeceği yerde kendisi de çöker. Bazen iç içe girerler. Davulla ve zurna ile oyuncu arasındaki olgu, bütünlük içerisinde bir haykırışa dönüşür. İskân, isyana dönüşür. Bazen yumuşar dostluğa dönüşür, kardeşliğe dönüşür. Bu olguların hemen hepsini oyun üzerinde görmemiz bakımından Kaba oyunu önemli bir yere sahiptir (Genç, 2021:244-246).

Barak halk oyunları, Baraklar için bir eğlence unsuru olmanın yanında göçebe hayatın ritüelleşmiş bir ifadesidir denilebilir. Göçebe yaşamın getirdiği zorluk ve dinamikler, Barak halk oyunlarında hareket ve ritimlere yansımıştır. Halk oyunlarının kimi zaman sert ritimleri, göçebe yaşam koşullarının getirdiği bedensel ve ruhsal kodları simgelemektedir. Bu anlamda yaşadıkları kültürel geçmiş, beden diline halk oyunları ritüelleri ile kodlanmıştır denilebilir.

Barak odaları:

Barak Türkmenlerinin Rakka sürgünü sonrası başlayan yerleşik hayata geçme sürecinin kültürel hayata yaptığı en önemli katkı, Barak odalarıdır. Barak odaları, Beydili Barak Türkmen kültürünün mimari yapısı, içindeki süsleme ve eşyalar bakımından en özgün ve en anlamlı mekânlarından biridir. Çünkü Barak halkının yaşam tarzını, estetik anlayışını, toplumsal yapısını ve değer dünyasını anlatan bir “kültürel sahne” niteliğindedir. Ayrıca bu odalarda evin kadını odayı süslemektedir. Odanın süslenmesinde kullanılan halı, giyim, süs eşyaları gibi öğelerin her biri onun becerisini, zevkini ve kültürel bağlılığını yansıtır.

Baraklarda misafir kültürüne verilen önemi gösteren bu odalarda geçmişten gelen ve hâlâ devam eden bir anlayışla yolcu, fakir-fukara, eş-dost ve diğer ağır misafirler konuk edilir. Bir misafir ağırlanırken kadın ve çocuklar odada olmaz. Ancak istisnai olarak, eğer yaşça büyük bir ev sahibi olarak kadın varsa o zaman fikirleri sorulması için odaya alınabilir. Bu odalarda köy toplantıları ve gece oturmaları yapılır, hikâyeler anlatılır, türküler söylenir, saz çalınır ve uzun havalar okunur. Bununla birlikte, var olan bir problemin çözümü veya varsa kan davalarının bitirilmesi ve barışın sağlanması adına önemli toplantılar da yapılır. Yani aslında bu odalar, bir nevi köyün meclisi görevini de üstlenir. Hem bir yandan erkek kınasının ve eğlencesinin yapıldığı yerken diğer yandan köyün başka köylerle yaşadığı problemlerin de çözüldüğü mekândır. Onun için köy adına bu odalarda alınan kararlara herkes, riayet eder; uymayanlar ise topluluk tarafından dışlanır. Odalarda acı kahve denilen “mırra” içilir. Bu odalar; düğünlerde eğlence yeri, cenazeler sırasında da taziye yeri olarak kullanılır. Ancak en önemli özelliği, dışarıdan gelenlerle yolda kalanların ev ve yemek ihtiyaçlarının karşılıksız giderildiği yer olmasıdır (Avcı, 2020: 1525).

Barak odası, sadece bir oda değil yaşayan bir kültür müzesidir. Oda içindeki her ayrıntı; Barak halkının tarihini, estetik zevkini, inanç sistemini ve sosyal ilişkilerini dile getirir. Bugün hâlâ bazı köylerde aktif olarak kullanılan bu odalar, Barak kimliğinin taşıyıcısıdır.

Barak Kilimleri

Barak kilimleri; yaşam biçimini, inanç sistemini, değerleri ve hatta dünya görüşünü yansıtan kültürel hafızanın dokunduğu, estetik ve sembolik anlamlar taşıyan halk sanatının örneklerindendir. El tezgahlarında genellikle kadınlar tarafından dokunur.

Barak kilimleri deyince verilmesi gereken en önemli örnek, hem Gaziantep bölgesindeki kilimler hem de Kaş bölgesine göç eden Barakların dokuduğu Teke bölgesi kilimleridir. Bu kilimlerin özellikleri şunlardır:

“Bu kilimlerde renkler, çok canlı ve parlaktır. Sarı, mor, çivit mavi, kırmızı, yeşil, al ve pembe gibi birçok renk aynı anda kullanılabilir. Barak kilimlerinin diğer bir özelliği, 9 kiloyu bulan ağırlıkları ile atılan ilmi ya da çezin sayısının, yaklaşık 9 kiloluk bir kilimde (3.00x1.70m. = 5m2), çezini pamuk olup, 110 çift çezini bulan kilimleridir. Bu kilimlerde yaygın olarak kullanılanlara, “sergi”, “yaygı kilimi”; duvar askısı veya oda bölmesi için kullanılanlara “bölge”, “askı kilimi” adı verilir. Bir başka kilim türü de örtü kilimidir. Örtü kilimi; yüklük örtüsü, göç kilimi ve battaniye olarak üç gruptur.” (Yıldız, 2012: 150).

Barak kilimlerinin desenleri incelendiğinde hem Orta Asya kültür ve izleri hem de Anadolu’ya ve Rakka’ya yapılan göç ve iskân süreçlerinin zihinlerinde bıraktığı izler kendini göstermektedir. Gaziantep kilimlerinde, “su yolu motifi” geometrik şekillerin belirli bir düzen içinde yan yana dizilmesiyle oluştuğu için; “pıtrat motifi” süreklilik, bereket ve erdemi simgelediği için; “göz motifi” kem gözlerden uzaklaştırmayı simgelediği için; “hayat ağacı motifi” sonsuz yaşamı simgelediği için; “elibeline motifi” dişiliği ve mutluluğu simgelediği için; “koç boynuzu motifi” erkeklik, bereket ve kahramanlığı simgelediği için; “kurt izi motifi” göçebe hayatı benimsediklerini gösteren ve kurtların koruyuculuğu ve gücünü gösterdiği için; “kuş motifi” ise mutluluk, sevinç ve sevgiyi simgelediği için kullanılmaktadır (<https://www.styleofmimesis.com/2023/02/gaziantep-kilimeri-1.html> . 10.04.2025).

Nazar Adetleri ve Deg Geleneği

Rakka sürgünleri gibi zor zamanlar yaşayan Baraklar, günlük hayatta da doğaüstü güç ile mücadelesinde üzerlik yakıp dumanyı evi tütsüleyerek ve Felak, Nas sureleri ve Nazar Duası okuyarak korunduklarına inanırlar. Nazarı değdiğine inanılan şahsın evine gidilerek kapısının eşiğinden gizlice bir parça alınır. Bu parça ateşe atılarak meydana gelen dumana hasta çocuk tutulur. Bunun dışında kurşun döktürme, muska yazdırma dışında Baraklarda önemli bir kültürel motif haline gelen nokta dövme yaptırmaktır. Nazardan korunmak ve süs olması için eskiden

kişinin yüzüne, çenesine, kollarına ve daha birçok yerine is ve koyunun ciğerinde bulunan zehirli bir sıvı olan ödden bir karışım elde edilerek iğne yardımıyla hem çingeneler tarafından hem de bu işte becerisi olan “gurbet” adı verilen kadınlar tarafından dövme yapılmaktadır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaygın olarak görülen dövme Barak Türkmenlerinde de rastlanmaktadır (Özdemir, 2021: 60,64). Barak Türkmenlerinde dövme yapan abdallar da mevcuttur ve diğer dövmecilerden farklı olarak onların yaptığı dövmelerin Şamanizm ve Totemizm ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Kazıcı, 2022: 289).

Dövme yaptırmak sadece Baraklarda görülen bir özellik değildir ancak Antep ve Güneydoğu bölgesinde kendini çok fazla gösteren önemli unsurlardan biri dövme yapılmasıdır. Bu gelenek “deg geleneği” diyeceğimiz bir kültürel motif de oluşturmıştır.

Barak kadınlarının dövme estetik kaygılarla yapmalarının yanında bu dövmeler, birtakım kutsal simgeler ve toplumsal anlamlar oluşturmıştır. Ayrıca bu dövmeler “hangi aşiretten, hangi aileden olduğu, evli mi ya da çocuk sahibi mi” gibi bilgileri dolaylı olarak gösteren “kadının kimliğini” belirleyen bir çeşit simgedir ve “sosyal aidiyet” göstergesidir. Kullanılan motifler daha çok (ceren, makas, üç nokta, yıldız vb.) bir zamanlar belki de bu gibi aidiyetlerin işaretleri olarak kullanılmış bunun yanında üç ya da dört noktalı “firece” denilen bir dövme de çok yapılmıştır (Demir, 2021: 5,72-73).

Ö. Kazıcı, “*Beden Nakışlarının Dili Barak Ovası’nda Dövme Geleneğinin İzlerine Yolculuk*” adlı eserinde Barakların dövme geleneği hakkında şu bilgiyi aktarmaktadır:

Barak yöresinde kullanılan dövme motiflerini kabaca; bitkisel, hayvansal, geometrik ve figüratif motifler olarak tasnifleyebiliriz. Barak Ovası’ndaki halkların umumiyetle yaptırmış oldukları motifler şunlardır: ay (hilâl), yıldız (necme), güneş (şems), ayna, ceren (gazel), hayat ağacı, kırkayak (muştâ’l-hayye), akrep, mühür, vesme’l-beggâr, makas, turna katarı, tarak (mışat), haç, akıtma, dal, üç nokta (nukat), tek nokta, kılıç, sedef, muska, kirmen, visâde ibnû’l-amm (amcaoğlunun yastığı), şâribe’l-hasen, bilezik (husr, fetteliyât), halhal, rebâb, akrep, çiçek (verde) vb. Bu dövmelerden elin üzerine yapılan tüm dövmelerin umumî ismi “nûr; kralın kızının yastığı” manasına gelen, içli dışlı kola yapılan tüm dövme motiflerine “mihaddet binte’l-melik”; dudağın kenarlarına yapılan muhtelif şekillere “rusme ve verde”; bacağına yapılan uzun dövme şekillerine “imşat ve şikaliyât”; göz kenarlarına yapılan dövme çeşitlerine “kuhlet kitta/gamaziyât”: bacağın aşağısına, topuğun yukarısına yapılan dövmelere “hucul”; yanaklara yapılan noktalara “nukat”; diz ile kasığa kadar olan bölgeye yapılan dövmelere “zerr”; alnın ortasına iki kaş arasına yapılan şekillere “hilâl”; ağzın altına, çenenin etrafına silsile şeklinde yapılan dövme ise “er-revâk” denir (Kazıcı, 2022: 290-292).

Çeşitli anlamlara sahip olan desenlerin yüz -özellikle şakak- bölgesine yaptırılmasında önemli ilk inanç, baş ağrısını gidereceğini düşündürmesi; çeneye yapılan dövmenin ise erkek çocuğun ömrünü uzatacağı ve o aileye uğur getireceği inancıdır. Bunun dışında dövme yaptırılmasının birçok önemli nedeni vardır. Bunlar arasında:

- ✓ Güzel görünmek, erkeklerin beğenisini kazanmak, evliliğe hazır olmak
- ✓ Şans ve baht açıklığı, evlenebilmek
- ✓ Kuma gelmemesi, çocuk doğurmak
- ✓ Küçükken nazardan korunmak, hasta olmamak ve uzun ömürlü olmak
- ✓ Elinin bereketli olması
- ✓ Yılan sokmaması ve ayağının uğurlu gelmesi
- ✓ Bir aşirete olan bağlılığa yani bir anlamda damga niteliği olgusuna
- ✓ Hastalık ve nazardan korunma yanında yapılan uğur ve tilsimin niteliği bulunma
- ✓ Dış gözün kenarlarına birer çizik atarak rahatsızlanan gözleri kalıcı olarak iyileştirmek
- ✓ Özellikle erkek bebekler başta olmak üzere ölü doğumlarda, çocuklarını yaşatmak için bir sağaltma pratiği olarak kullanmak
- ✓ Genç kızların doğurganlıklarını arttıracasına inanma (Öncül, 2012: 91; Demir, 2021:72-74; Kazıcı, 2022: 284-285) gibi birçok amaçla bu dövmeler yapılmaktadır.

SONUÇ

Barak kültürünün temelinde göçebe Türkmen yaşam tarzı, İslam öncesi Türk gelenekleri, İslamiyet’in etkisi ve Osmanlı Devleti ile yaşadıkları ilişkiler minvalinde Osmanlı idari yapısı ve yaşadıkları bölgelerin coğrafi ve ekonomik koşulları gibi birçok unsur bir araya gelmektedir.

Barak kültürünü oluşturan birçok önemli nokta vardır. Bunlardan ilki Türkiye Türkçesinin ağızları içinde özgün bir yere sahip olan Barak ağzıdır. Bu ağız sözcük seçimleri, deyimler ve ses özellikleri boyutundan bakıldığında halk bilimi açısından oldukça önemlidir ve “Barakça” diye adlandırılmaktadır. Barakça, genel özellikleri açısından hem Orta Asya izlerini hem de Arapça-Farsça etkilerini taşıyan bir önemli kültürel hazinedir.

Barakların tarihsel süreç içerisinde yaşadıkları göçler, sürgünler ve bu süreçte yaşadıkları acıları ve hatıralarının dile geldiği Barak türkülleri -yani uzun hava, ağıt, türkü ve halaylar- bu kültürün sözlü tarihini ve duygusal derinliğini yansıtan kendine özgü ritmik yapılar ve makamlarla dikkat çekmektedir. Davul-zurna eşliğinde oynanan

halk oyunları, bu duygusal derinliği arttıran ve toplumsal dayanışmayı ve kimlik bilincini pekiştiren önemli kültürel etkilidir.

Barakların bu kadar derin toplumsal değerler üretmeleri, kültürel kimliklerini korumaları ile alakalıdır. Bunu sağlamalarındaki en önemli nokta ise töreye çok bağlı olmalarıdır.

Düğün, cenaze, doğum gibi yaşam dönüm noktaları; belirli kurallar ve ritüeller çerçevesinde törenin kurallarına göre hâlâ yaşanır. Türk töresini hâlâ devam ettirdikleri; misafirperverliklerinden masal, mâni, destan, sözlü anlatım kültürlerine kadar kendini göstermektedir.

Barak kültürünü oluşturan şey sadece Türk töresi ya da kendi tarihsel süreçleri içerisinde yaşadıkları göçler değil aynı zamanda Barak kültürü çevresindeki Arap, Kürt ve diğer Türkmen topluluklarıyla etkileşim içinde olmalarıdır. Bu kültürlerle iletişim halinde olmaları, hem kültürel zenginlik hem de kimlik koruma çabalarını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda bu kültürlerden etkilenilmiş ve zamanla bazı öğeler ödünç alınırken bazıları direnç gösterilerek korunmuştur.

Günümüze baktığımızda Barak kültürü; kentleşme, medya etkisi ve modern yaşam tarzı karşısında dönüşüm geçirse de özellikle festivaller, dernek faaliyetleri ve akademik çalışmalar sayesinde hala yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak Barak kültürü; tarihsel derinliği, sözlü edebiyatı, türküleri, ağıtları, halk oyunları, kilimleri, gelenekleri ve sosyal yapısıyla zengin ve anlamlı bir Anadolu Türkmen kültürüdür. Özellikle Oğuzların Beydili boyuna ait siyasî, sosyolojik ve zihinsel hatıralarla oluşmuş ve devam etmiş bir kültürdür. Halk, hem bilimsel hem tarihsel hem de sosyolojik olarak incelendiğinde göçebelikten yerleşikliğe geçişin gelenek-modernite çatışmasının ve kültürel sürekliliğin izlerini taşır.

KAYNAKÇA

Altınok, B. Y. (2002).” Rakka ve Orta Anadolu Ekseninde Bir Oymağın Tarihi (Ceritler)”, Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 8(21): 211-224.

Andaç Şahin, Ö. (2007). “Gaziantep’te Yaşayan Barak Türkmenlerinin İnanç Adet ve Gelenekleri”, Erciyes Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, SBE Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Kayseri.

Avcı, C. (2020). “Kültürel Bellek Mekânı: Barak Odası ve Geleneği”, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 9(4), 1519-1533.

Dağı, F. (2020). Barak Türklerinde Ölüm, Dil ve Edebiyat Araştırmaları, İksad Yayınları, Ankara.

Demir, A. Y. (2021). “Gaziantep Baraklarında Dövme Geleneği, Kimlik İnşası ve Cinsiyet İlişkileri”, Istanbul Anthropological Review, 1:59-85.

<https://doi.org/10.26650/IAR2021-20>

Ekici, S. (2024). “Gaziantep’li Şerif Akbağ ve Kırşehirli Muharrem Ertaş’ın Üslup Özellikleri Bağlamında Barak ve Bozlak Havaları”, ZfWT-ZEITSCHRIFT FÜR DIE WELT DER TÜRKEN, 16(1): 297-314// DOI: 10.46291/ZfWT/160119

Genç, E. (2021). “Barak Türkmenlerinde Halk Oyunları”, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 5: 235-259.

Görkem, İ. (2007). “Türk Göçer Şairlerine ait Eserleri Derleme, İnceleme ve Değerlendirme Sorunları (Dadaloğlu’nun ‘Kalktı Göç Eyledi’ türküsünden hareketle)”, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler, (10-12 Nisan 2006): 1-10, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Hacıgökmen, M. A. (2013). “Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçlar”, Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyün’ e Armağanı, Selçuk Üniversitesi Yayınları :393 -423

Hartavioğlu, Z. (2013). “Barak Müziği ve Geleneğinin Tespiti”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı, Trakya.

Kaşgarlı Mahmut (2015). Divân-ü Lügati’t-Türk, Çev.-Uyarlama: Seckin Erdi-Serap Tuğba Yurteser, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Köksel, B. (2019). “Barak İskân Şiirlerinde ve Türkülerinde Osmanlıya Başkaldırı”, Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi, 2(1), 77-88,

Kum, N. (1963). “Türkmen Barakları”, Türk Etnografya Dergisi, 57: 27-65.

- Kazıcı Ö. (2022). “Beden Nakışlarının Dili Barak Ovası’nda Dövme Geleneğinin İzlerine Yolculuk”, Orta Asya’dan Anadolu’ya Baraklar Gaziantep, Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları :273-345
- Ocak, A.Y, (1992). “Barak Baba”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.5: 61-62.
- Öztelli, C. (1965). “Yunus Emre Dolayısıyla Barak Baba Taptuk Emre”, Türk Dili Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi, 14 (167):732-735.
- Özdemir, B. (2021).” Gaziantep Barak Türkmenlerinde Nazarla İlgili Rahatsızlıklara Yönelik Sağaltım Yöntemleri Üzerine Bir İnceleme (Gökçeli Köyü Örneği)”, Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildirileri, C II: 51-66
- Öncül, K. (2012). Kültürümüzde Dövme Geleneği, Kars: Kafkas Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları: 3
- Sansar, M.F. (2013). “19. Yüzyılda Çukurova Türkmen Aşiretleri I: Cerid ve Tecirliler”, Studies of The Ottoman Domain (SOTOD) Osmanlı Hâkimiyet Sahası Çalışmaları, 3(5): 1-17.
- Sümer, F. (1972). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Yayınları, Ankara.
- Şahin, A. (1962). Güney Anadolu’da Beydili Türkmenleri ve Baraklar, Doğu Matbaası, Ankara.
- Şahin, İ. (2022). “Barak Adı ve Etnotoponimlerden Hareketle Barakların Ana Yurdu Meselesi”, Dil Araştırmaları, 16(30):53 – 66.
- Tanyol, C. (2014a). “Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları”, 1. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 2(7): 71-108.
- Tanyol, C. (2014b). “Baraklarda Örf ve Adet Araştırmaları”, 3. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, 2(9): 67-96.
- Yıldız, A. (2012). “Teke Yöresinde Barak Kilimleri”, Aşış Sanat Tarihi Dergisi Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Sempozyumu Özel Sayısı, 8: 148-159 DOI: [10.34242/akmbaris.2019.45](https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.45).
- Zeyrek, G. (2009). “Barak Türkmenleri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Kırıkkale.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.styleofmimesis.com/2023/02/gaziantep-kilimleri-1.html> . 10.04.2025)

<https://www.begdilibarakturkmenleri.org.tr/hizmetlerimiz.html>